რუსთველი მიტროპოლიტი იოანე

საქართველოს გზა

„ჩვენი ხსნა ღვთისა და ჩვენს ხელშია“

(გაგრძელება. ნაწილი II)

ცხოვრების მანძილზე ადამიანს მრავალგზის უხდება არჩევანის გაკეთება. არის არჩევანი თვითნებური, ნაკარნახევი ემოციით, ვნებით ან გაბატონებული ცნობიერებით და არის არჩევანი ღვთის განგებით და არა ადამიანური ლოგიკით ნაკარნახევი. ამ არჩევანის სისწორე საუკუნეებში ცხადდება. წარსულ მოვლენათა შედარებითი ანალიზი არის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი არგუმენტი გაცნობიერებული არჩევანის გაკეთებისას აწმყოში. წინა საუბრისას ჩვენ შევეხეთ ქვეყნის საგარეო ურთიერთობათა არჩევანის სფეროს. დღეს გთავაზობთ ქვეყნის შიდა ურთიერთობების შედარებითი ანალიზის ზოგიერთ ასპექტს, რომელიც დაგვეხმარება არჩევანის გაკეთებისას დღევანდელ ვითარებაში. პირველ რიგში, გავიხსენოთ ჩვენი ერის ისტორიული საწყისები, რომელიც საუკუნეების მანძილზე აისახა ჩვენს ცხოვრებაში. ბაბილონიდან წამოსული თარგამოსიანები რითი ხდებიან ცნობილები? იმით, რომ შეებრძოლებიან ნებროთს, პირველ ხელმწიფეს, პირველ იმპერიას, ხოლო ნებროთის მკვლელობის შემდეგ, თავს აფარებენ მთას და აშენებენ ციხე-სიმაგრეებს ნებროთიანთა შიშის გამო. თარგამოსის შვილებს აერთიანებდათ რწმენა ერთი უხილავი ღმერთისა, ცისა და ქვეყნის შემოქმედისა. შემდგომში იმპერიის წინააღმდეგ ბრძოლაში ერთობა შეიცვალა ურთიერთდაპირისპირებით და სარწმუნოებრივი ცნობიერების რღვევით, მრავალღმერთიანობით, რასაც ერის დამაბუნება მოჰყვა. გმირების ადგილს იკავებენ მთავრები, მათ კი ენაცვლებიან მამასახლისები.

ბოლშევიკური რუსეთის იმპერიის წინააღმდეგ ბრძოლაში ქართველები ერთად ვიყავით, ხოლო როცა დამოუკიდებლობა მოვიპოვეთ, ერთმანეთს დავუპირისპირდით და გამაერთიანებელი მართლმადიდებლობის წილ მრავალი სახის აღმსარებლობა გავრცელდა ჩვენ შორის. დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლა და ერთმანეთთან დაპირისპირება, ძალაუფლების მოყვარულობა და თავნებობა – ამ თვისებების გამო ხანგრძლივად ვერ ვძლიერდებით და ვერ ვინარჩუნებთ სახელმწიფოებრივ მდგრადობას. აბსოლუტიზმს ვერ ვეგუებით და კუთხურობას კატასტროფამდე მივყავართ. ვისაც მთავარ მტრად მივიჩნევდით, მის წინააღმდეგ ვერთიანდებოდით მეზობელ ერებთან: სომხებთან, ოსებთან... მაგალითად, სპარსეთის წინააღმდეგ, მაგრამ ესეც ეპიზოდურად. ხანგრძლივად არც ჩვენს მეზობლებთან ვინარჩუნებთ ერთობას. ექვსი ენა იყო ოდესღაც გავრცელებული საქართველოში და ქართულმა დანარჩენი ენების ასიმილირება მოახდინა, ლექსიკურად გამდიდრდა, ინტერნაციონალური ხასიათი ისე შეიძინა, რომ თვითმყოფადობა არ დაკარგა. ეს ხასიათის უნივერსალიზმის მაჩვენებელია. მაგრამ ქვეყნის გარეთ ფესვებს მოწყვეტილი ქართველი ადვილად ადაპტირდება და თავად ასიმილირებას განიცდის.

ქვეყანაზე დამწერლობის სხვადასხვა სისტემა არის შექმნილი, მაგრამ ჩვენ ავირჩიეთ ღვთივკურთხეული ანბანური სისტემა, მსგავსი იმისა, რომელიც ღმერთმა აკურთხა სინას მთაზე, როდესაც მოსე წინასწარმეტყველს სჯულის ორი ფიცარი გადასცა. მეცნიერები მას ფინიკიურს უწოდებენ, თუმცა სინას სჯულდება მოხდა მანამდე, სანამ ებრაელები აღთქმულ ქვეყანაში შევიდოდნენ და ფინიკიელებს გაიცნობდნენ. ზოგიერთ ერს ორი დამწერლობა აქვს: გერმანელებს – ლათინური და გოთიკური, სომხებს – გრაბარი და

თანამედროვე. ქართველებმა სამი შევქმენით. ერთსა და იმავე სისტემაში ჩვენ შეგვიძლია ახალი სიტყვის თქმა, ანუ აზროვნების ორიგინალობა გვახასიათებს. მეფე მირიანი და ვახტანგი თავის დროზე დაპირისპირებულები იყვნენ ბიზანტიასთან, მაგრამ ერთმა წიგნების შესწავლით და წმიდა ნინოს სასწაულებით, ხოლო მეორემ წმიდა ბერების შეგონებით შეცვალეს პოლიტიკური ორიენტაცია. მეფე მირიანი თავს იხრის ანტიოქიიდან ჩამოსული მღვდელმთავრის წინაშე, ხოლო მეფე ვახტანგი, ეპისკოპოს მიქაელისგან საჯაროდ შეურაცხყოფილი, მაინც ქრისტეს ეკლესიას აძლიერებს საქართველოში. იგივე შეიძლება ითქვას მეფე გუბაზზე. ხელმწიფეთა თავმდაბლობა ღვთის გულისათვის და ერთგულება ჭეშმარიტი რწმენისადმი საწინდარია ღვთის განგებით ქვეყნის ერთობისა და ძლიერებისა.

წმიდა გრიგოლ ხანძთელის და ტაო-კლარჯეთის ბერების ღვაწლი საფუძველი იყო ქვეყნის აღდგენისა და აღორძინებისა არაბთა შემოსევების შემდეგ. ბაგრატ III ღვთის განგებით მერე გახდა ერთიანი საქართველოს მეფე. ხელმწიფის ძალაუფლების შესუსტება იწვევს ქვეყნის მხარეების განკერძოებას და ამასთან ერთად – ერის ზნეობრივ დაცემას. მეფე დავით ფსალმუნთმთქმელი და მანასე სინანულის მაგალითს გვაძლევენ, მაგრამ ცოტა მოიძებნება მეფეთა შორის, ვინც მათგვარად განიცდიდა თავის ცოდვებს. მეფე დავით აღმაშენებელმა, რომელიც ერის ზნებრივ განწმედასა და აღორძინებას ემსახურა, სინანულის საგალობლები გვიანდერძა. მკაცრი საკუთარი თავის მიმართ მკაცრია ერის და ქვეყნის მტრების მიმართ, მაგრამ არა ულმობელი. ასეთი გვმართებს ხელმწიფე. მეფე თამარი სიმდაბლითა და ლოცვით მებრძოლი და მოწყალებით მმართველი, მისთვის ყველაზე ძვირფას ლალებს ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის ხატს შესწირავს სინანულით იმის გამო, რომ დროული გულისხმიერება არ გამოიჩინა მთხოვნელი გლახაკის მიმართ, ე.ი. ქართველს შეუძლია ძალაუფლების მწვერვალზე იყოს დიდსულოვანი და სულგრძელი, მოწყალე და მართალი, ფსალმუნის სიტყვების, „წყალობასა და სამართალსა გაქებდე შენ, უფალო“ თანაზიარი. მაგრამ ვაი სამეფოს ფუფუნებით და დაუმსახურებელი ძალაუფლებით გახრწნილი, უზნეო და მზაკვარი მეფისგან!

თამარი და რუსუდანი, დედა-შვილი, ერთი სარკის წინაშე დგანან, ღვთის სიტყვითა და სჯულით, მიუკერძოებელი სამართლით განისჯებიან. ერთის ნაყოფი დიდებაა, მეორის კი – დაცემა; ერთის – ქვეყნის აყვავება, მეორის კი – დამხობა-გაპარტახება. მრავალი ცოდვა ჰქონდა დემეტრეს, მაგრამ განსაცდელის ჟამს იტვირთა ჯვარი ერის ხსნისათვის. ერის სიწმიდის დაცვისათვის აიღეს ჯვარი შალვამ, ბიძინამ და ელიზბარმა, შეთქმულებით გაერთიანებულებმა გაიმარჯვეს, ხოლო გარნისში გაყოფილ-დაპირისპირებულ-უდარდელები სასტიკად დავმარცხდით. ასი ათასი მოწამის სისხლით გვიხსნა ჩვენ უფალმა. მესხთა და ქართლელთა რაინდული ამბიციის გამო ლუარსაბ I-ის დასუსტებულმა ლაშქარმა ბასიანში უკან დაიხია. დავკარგეთ ტაო-კლარჯეთი და თითქმის მთელი მესხეთი.

რა ცხოვრებით ვცხოვრობდით ქართველები ვახტანგ გორგასლის დროს, რომ მისი მეუღლის აღმზრდელი სპარსი ქურუმი, ცეცხლთაყვანისმცემელი, აღფრთოვანებული ქრისტიანული სჯულის შესაბამისი ცხოვრებით, მოინათლა და გახდა საქართველოს ეკლესიის პირველმოწამე რაჟდენი, ან რა წესი ნახა არაბმა აბომ მძევლად წაყვანილ ნერსეს ოჯახში, რომ დატოვა მაჰმადის სჯული, მოინათლა და ქრისტესთვის ეწამა და საუკუნეების მანძილზე თბილისის მფარველად არის აღიარებული? ჩვენ სწრაფად ვეცემით და სწრაფად აღვდებით. გიორგი ბრწყინვალის დროს ქართველებს გვქონდა უფლება გაშლილი დროშებით, ცხენებზე ამხედრებულებს იერუსალიმში შესვლისა, ხოლო ერთი საუკუნის შემდეგ დაიწყო ჩვენი შევიწროება წმიდა მიწაზე და ვერც ჯვრის მონასტერი დავიხსენით. დანაწევრდა საქართველო კუთხეებად, გაუთავებელმა ომებმა, თავდასხმებმა, გაჭირვებამ დაგვაკნინა და ვყიდდით ყველას და ყველაფერს, ოღონდ თავი გვერჩინა.

მოთხოვნა იყო მონებზე – მონებად ვყიდდით ქართველი ქართველის შვილს; მოთხოვნა იყო ხატებზე – გავძარცვეთ გელათი. გაჩნდა მოთხოვნა ტაძრების ნგრევაზე – ვანგრიეთ, ერთმანეთის დასმენაზე – ვასმენდით. დღეს რაზეც არის მოთხოვნა, იმაზე ვიყიდებით. ამგარებამ, ვეცხლისმოყვარებამ და პატივმოყვა- რებამ მოიცვა ერის ყველა ფენა. სცადა ილიამ ერის ზნეობრივი გაჯანსაღება – მოვკალით* პატრიარქი კირიონი არ დავინდეთ, ამბროსის კი გული გავუხეთქეთ. ექვთიმემ ეროვნული განძი შეგვინახა და სამშობლოში დააბრუნა – შევავიწროვეთ და დასაფლავებაზე მისვლა შეგვეშინდა. სულმდაბლობა გამრავლდა ჩვენში, დიდ- სულოვნება კი უცხოდ გვეჩვენება, გამონაკლისად. ყველას ზემოდან ვუყურებთ და ყველაზე ბოლოში აღმოვჩნდით. ომები იყო, გვანად- გურებდნენ, მაგრამ ვმრავლდებოდით და ჩვენს მიწა-წყალს ვიმკვიდრებდით. რამდენი ხანია, ომი აღარ ყოფილა და ვეღარ გავმრავლდით. ჩვენს მიწა-წყალზე სხვა მრავლდება და იმკვიდრებს მას.

საუკუნეებია მოვდივართ ჩვენი ავკარგიანობით. ერთი კეთილი მრავალ უკეთურს სძლევდა. რა დაგვემართა, როგორ დავძაბუნდით? ნუთუ ვეღარ აღვდგებით? ისევ უფალი და ჭეშმარიტი რწმენა, სიწმიდე და სიყვარული თუ გვიხსნის ჩვენ, ღვთის მადლი თუ დაგვიფარავს ჩვენ, რადგან მცირედი მართლისა მეტია ცოდვილთა სიმრავლეზე. სიწმიდე და სიმართლე, სამშობლოს სიყვარული და შრომისმოყვარეობა ერში ოჯახური აღზრდით იწყება და ეს საფუძველი თუ ქვაკუთხედი ერისა და ქვეყნის კეთილდღეობისა უმეტეს შემთხვევაში დარღვეულია ჩვენში. თავადი თავის შვილს კეთილგონიერი, პატიოსანი მშრომელი გლეხის ოჯახში გზავნიდა აღსაზრდელად. დღეს უმრავლესობას თავადობის პრეტენზია აქვს და ვისთან ვაგზავნით შვილებს აღსაზრდელად? მშობლები ვეღარ იცლიან ამისთვის. თავისი დროის პოლიტიკურად თუ ეკონომიკურად წამყვანი ქვეყნის ორბიტაში მოქცევით, სპარსეთ-თურქეთი იყო, რუსეთი თუ ამერიკა-ევროპას, ვითვისებდით და ვითვისებთ მათგან კარგსაც და ცუდსაც. მათ მიმართ სერვილიზმმა პროვინციალებად გვაქცია, ვივიწყებთ და ვკარგავთ ჩვენი თვითმყოფადობის გზას და შელახულ პიროვნულ ამბიციებს სნობურ-სალონური უნაყოფო უქმი მეტყველებით ვიკმა- ყოფილებთ. ასე იყო ილიას დროს და რითი დამთავრდა? ასეა დღეს და რა გველის? ხელისუფლებაზეა დამოკიდებული ბევრი რამ და ვის ხელშია სახელისუფლებო ბერკეტები?

თვითკრიტიკული სინანულით გამოგვაფხიზლოს უფალმა და განგვათავისუფლოს ერთმანეთის განკითხვისაგან. ჩვენი ხსნა ღვთისა და ჩვენს ხელშია.

* წინა წლებში ჩვენს ჟურნალში დაბეჭდილი იყო ილიას საპროგრამო წერილები: „ზოგიერთი რამ“, „რა გითხრათ, რით გაგა-ხაროთ?!“, „ერი და ისტორია“, „ქვათა ღაღადი“, „საქართველოს მოამბეზედ“, „კატკოვის პასუხად“, „წერილები სახალხო განათლების საკითხებზე“, „ჩვენი ხალხი და განათლება“, „ერი და ისტორია“, „საახალწლოდ“, „ქართველი ერი და ღვაწლი წმიდისა ნინოსი“, „დავით აღმაშენებელი“.